

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmma Totivs Theologiæ S. Thomæ Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum

Tertiæ Partis Volumen Secundum

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Romæ, 1619

De forma huius sacramenti. Quæstio 78.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38725

dicit in Decr. prædicta*, Si post consecrationem calicis aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, neque sanguini commiscetur: sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori quod sub eis latet, vndique circumfunditur, non madidans circumfusum. Quod quidem intelligendum est, quando non sit tanta permixtio liquoris extranei, quod sanguis Christi desinat esse sub toto: tunc enim dicitur vndique circumfundi, non quia tangat sanguinem Christi secundum eius proprias dimensiones, sed secundum dimensiones sacramentales, sub quibus continetur. Nec est simile de aqua benedicta: quia illa benedictio nullam immutationem facit circa substantiam aquæ; sicut facit consecratio vini.

*loco cit. 2
fol. 1. ar.*

Ad quartum dicendum, quod quidam posuerunt quod quantumcumque parua fiat extranei liquoris permixtio, substantia sanguinis Christi definit esse sub toto: & hoc ratione inducta*. Quæ tamen non cogit: quia magnum & paruum diuertificant quantitatem dimensionum, non quantum ad eius essentiam, sed quantum ad determinationem mensuræ. Similiter etiam liquor appositus adeo potest esse paruus, quod sua paruitate impeditur, ne diffundatur per totum; & non solum dimensionibus, quæ licet sint sine subiecto, tamen obstat alteri liquori, sicut & substantia, si ibi adesset secundum ea quæ præmissa sunt.

in argu.

QVÆST. LXXVIII.

De forma sacramenti Eucharistia, in sex articulos diuisa.

D E inde considerandum est de forma huius sacramenti.

- ¶ Et circa hoc quaruntur sex.
- ¶ Primo, quæ sit forma huius sacramenti.
- ¶ Secundo, vtrum sit conueniens forma consecrationis panis?
- ¶ Tertio, vtrum sit conueniens forma consecrationis sanguinis?
- ¶ Quar-

¶ Quarto, de virtute vtriusque formæ.

¶ Quinto, de veritate loquutionis.

¶ Sexto, de comparatione vnius formæ ad aliam.

ARTIC. I.

*Utrum hæc sit forma huius sacramenti, Hoc est corpus meum: &, Hic est calix sanguinis mei?*464
4. d. 8. q.
2. a. 2. c.
3.

AD primum sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit forma huius sacramenti, Hoc est corpus meum: &, Hic est calix sanguinis mei. Illa enim verba videntur pertinere ad formam huius sacramenti, quibus Christus corpus suum & sanguinem consecrauit. Sed Christus ante benedixit panem acceptum, & postea dixit, Accipite & comedite, hoc est corpus meum; (vt habetur Matth. 26.) & similiter fecit de calice. Ergo prædicta verba non sunt forma huius sacramenti.

*Refertur
de cõf. d.
2. c. quia
corpus af
sumptũ.*

¶ 2 Præterea, Eusebius Emiffenus dicit *, quod inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in suum corpus conuertit, dicens, Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. Ergo totum hoc videtur pertinere ad formam huius sacramenti. Et eadem ratio est de verbis pertinentibus ad sanguinem.

¶ 3 Præterea, in forma baptismi exprimitur persona ministri, & actus eius, cum dicitur, Ego te baptizo. Sed in præmissis verbis nulla fit mentio de persona ministri, nec de actu eius. Ergo non est conueniens forma sacramenti.

*in arg. 1.
posita.*

¶ 4 Præterea, Forma sacramenti sufficit ad perfectionem sacramenti: vnde sacramentum baptismi quandoque perfici potest solis verbis formæ prolatis, omnibus alijs prætermiffis. Si ergo prædicta verba * sunt forma huius sacramenti, videtur quod aliquando possit hoc sacramentum perfici his solis verbis prolatis, & omnibus alijs prætermiffis, quæ in Missa dicuntur. Quod tamen videtur esse falsum: quia vbi verba alia prætermitterentur, prædicta verba * acciperentur ex persona sacerdotis proferentis, in cuius corpus & sanguinem panis & vinum non

Ibid.

conuertuntur . Non ergo prædicta verba sunt forma huius sacramenti .

SED contra est, quod Amb. f. dicit in lib. de sacra-
 mentis . Consecratio fit verbis & sermonibus Domi-
 ni Iesu : nam per reliqua omnia quæ dicuntur , laus
 Deo defertur, oratione petitur pro populo, pro regi-
 bus, pro cæteris . vbi autem sacramentum conficitur,
 iam non suis sermonibus sacerdos vitur , sed vitur
 sermonibus Christi . Ergo sermo Christi hoc conficit
 sacramentum .

*lib. 4. c. 4.
 paulo 2
 prin. 8 9.*

RESPONDEO dicendum, quòd hoc sacramentum
 ab alijs sacramentis differt in duobus . Primo quidē,
 quantum ad hoc , quòd hoc sacramentum perficitur
 in consecratione materiæ : alia verò sacramenta
 perficiuntur in vsu materiæ consecratæ .

Secundo, quia in alijs sacramentis consecratio ma-
 teriæ consistit solum in quadam benedictione , ex
 qua materia consecrata accipit instrumentaliter
 quamdam spirituales virtutem, quæ per ministrum,
 qui est instrumentum animatum , potest ad instru-
 menta inanimata procedere . Sed in hoc sacramento
 consecratio materiæ consistit in quadam miraculo-
 sa conuersione substantiæ , quæ a solo Deo perfici
 potest . Vnde minister in hoc sacramento perficiendo
 non habet alium actum nisi prolationem verborum .
 Et quia forma debet esse conueniens rei , idè for-
 ma huius sacramenti differt à formis aliorum sacra-
 mentorum in duobus . Primo quidem, quia formæ a-
 liorum sacramentorum important vsum materiæ, pu-
 ta baptismationem vel consignationem : sed forma
 huius sacramenti importat solam consecrationem
 materiæ, quæ in transubstantiatione consistit : puta
 cum dicitur, Hoc est corpus meum; vel, Hic est calix
 sanguinis mei . Secundo, quia formæ aliorum sacra-
 mentorum proferuntur ex persona ministri : siue per
 modum exercentis actum, sicut cum dicitur, Ego te
 baptizo, vel, Ego te confirmo: siue per modum impe-
 rantis, sicut in sacramento ordinis dicitur, Accipe
 pote-

potestatem, &c. siue per modum deprecantis, sicut cum in sacramento extremæ vnctionis dicitur, Per istam vnctionem, & nostram intercessionem, &c. Sed forma huius sacramenti profertur quasi ex persona ipsius Christi loquentis: vt detur intelligi quod minister in perfectione huius sacramenti nihil agit, nisi quod profert verba Christi.

Ad primum ergo dicendum, quod circa hoc est multiplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod Christus qui habebat potestatem excellentiæ in sacramento, absque omni forma verborum hoc sacramentum perfecit; & postea verba protulit, sub quibus alij postmodum consecrarent. Quod videntur sonare verba Innocentij III.* dicentis, Sane dici potest, quod Christus virtute diuina confecit, & postea formam expressit, sub qua posteri benedicerent. Sed contra hoc expresse sunt verba Euangelij, in quibus dicitur, quod Christus benedixit: quæ quidem benedictio aliquibus verbis facta est. Vnde prædicta verba Innocentij sunt opinatiue magis dicta, quam determinatiue. Quidam autem dixerunt, quod benedictio illa facta est quibusdam alijs verbis nobis ignotis. Sed nec hoc stare potest: quia benedictio consecrationis tunc perficitur per recitationem eorum, quæ tunc acta sunt. Vnde si tunc per hæc verba non est facta consecratio, nec modo fieret. Et ideo alij dixerunt, quod illa benedictio eisdem etiam verbis facta est, quibus modo fit: sed Christus ea bis protulit. Primum quidem secretè ad consecrandum: secundò manifestè ad instruendum. Sed nec hoc stare potest: quia sacerdos consecrat, proferens hæc verba, non vt à Christo in occulta benedictione dicta, sed vt publicè prolata. Vnde cum non habeant vim huiusmodi verba, nisi ex Christi prolatione, videtur quod etiam Christus manifestè ea proferens consecrauerit. Et ideo alij dixerunt, quod Euangelistæ non semper eundem ordinem in recitando seruauerunt, quo res sunt gestæ: vt patet per Augustinum.

in

*Id hêt in
l. 4. de sa-
cro alta-
ris myste-
rio, ca. 6.
et. fi.*

in * lib. de Consensu Euangelistarum. Vnde intelligendum est ordinem rei gestæ sic exprimi posse: Accipiens panem benedixit, dicēs, hoc est corpus meū; & deinde fregit, & dedit discipulis suis. Sed idem sensus haberi potest etiam verbis Euangelij non mutatis: nam hoc participium, Dicens, concomitantiam quandam importat verborum prolatorum ad ea qua præcedunt. Non autem oportet quod hæc concomitantia intelligatur solum respectu ultimi verbi prolati: quasi Christus tunc ista verba protulerit, quando dedit discipulis suis. Sed potest intelligi concomitantia respectu totius præcedentis: vt sit sensus, Dum benediceret, frangeret, & daret discipulis suis, hæc verba dixit, Accipite, &c.

l. 2. colligitur ex c. 30. & 31. & 44 to. 4.

Ad secundum dicendum, quod in his verbis, Accipite & comedite, intelligitur vsus materiæ consecratae: qui non est de necessitate huius sacramenti (vt supra habitum est †): & ideo nec hæc verba sunt de substantia formæ. Quia tamen ad quandam perfectionem sacramenti pertinet materiæ cōsecratae vsus (sicut operatio non est prima, sed secunda perfectio rei), ideo per omnia ista verba exprimitur tota perfectio huius sacramenti: & hoc modo Euseb. intellexit * his verbis confici sacramentum, quantum ad primam & secundam perfectionem ipsius.

q. 74. a. 7

lpc. cit. in arg.

Ad tertium dicendum, quod in sacramento baptismi, minister aliquem actum exercet circa vsum materiæ, qui est de essentia sacramenti: quod non est in hoc sacramento. Et ideo non est similis ratio.

Ad quartum dicendum, quod quidam dixerunt, hoc sacramentum perfici non posse, prædictis verbis prolatis, & alijs prætermisissis, præcipue quæ sunt in canone missæ. Sed hoc patet esse falsum, tum ex verbis Amb. * supra inductis, tum etiam quia canon missæ non est idem apud omnes, nec secundum omnia tempora; sed diuersa sunt à diuersis apposita. Vnde dicendum est, quod si sacerdos sola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc sacramen-

in ar. sed contr.

tum, perficeretur hoc sacramentum: quia intentio faceret, ut hæc verba intelligerentur quasi ex persona Christi prolata etiam si verbis præcedentibus hoc nõ recitaretur. Grauius tamen peccaret sacerdos sic conficiens hoc sacramentum, utpote ritum Ecclesiæ non seruans. Nec est simile de baptisno, quod est sacramentum necessitatis: defectum autem huius sacramenti potest supplere spiritualis manducatio, sicut August. * dicit.

ARTIC. II.

Virum hæc sit conueniens forma consecrationis panis, Hæc est corpus meum?

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit conueniens forma consecrationis panis, hoc est corpus meum. Per formam enim sacramenti debet exprimi sacramenti effectus. Sed effectus, qui fit in consecratione panis, est conuersio substantiæ panis in corpus Christi, quæ magis exprimitur per hoc verbum, Fit, quam per hoc verbum, Est. Ergo in forma consecrationis deberet dici, hoc fit corpus meum.

¶ 2 Præterea, Ambros. † dicit in lib. de sacramentis, Sermo Christi hoc conficit sacramentum: quis sermo Christi? hic, quo facta sunt omnia. Iussit Dominus, & facta sunt cæli & terra. Ergo & forma huius sacramenti conuenientior esset per verbum imperatiuum, ut diceretur, hoc fit corpus meum.

¶ 3 Præterea, Per subiectum huius locutionis importatur illud quod conuertitur, sicut per prædicatũ importatur conuersionis terminus. Sed sicut est determinatum id in quod fit conuersio (non enim fit conuersio nisi in corpus Christi) ita est determinatum id quod conuertitur: non enim conuertitur in corpus Christi nisi panis. Ergo sicut ex parte prædicati ponitur nomen, ita ex parte subiecti debet poni nomen, ut dicatur, hic panis est corpus meum.

¶ 4 Præterea, Sicut id, in quod terminatur conuersio, est determinatæ naturæ, (quia est corpus) ita

etiam

trac. 20. 2
10. 10. 9.
Colligi-
tur etiã
ex eo qd
ex Aug.
refertur
de cons. d.
a. c. Nul-
li.

465
Su. q. 60.
a. 3. co. et
q. 85. a. 2
co. et inf.
q. 83. a. 4
ad 1. Q
q. 84. a. 3
co. Q. 4.
d. 8. q. 2.
ar. 1. q. 1.
et 2. et a.
4. q. 3. Q
1. Co. 11.
le. 5. co. 4.
* 1. 4. c. 4.
nõ pro: ul
a pri. t. 4.

eiam est determinata personæ. Ergo sicut ad determinandum naturam dicitur corpus, ita ad determinandam personam deberet dici, hoc est corpus Christi.

¶ Præterea, In verbis formæ non debet poni aliquid, quod non sit de substantia eius. Inconuenienter ergo additur in quibusdam libris hæc coniunctio, Enim, quæ non est de substantia formæ.

SED contra est, quod Dominus hac forma in consecrando est usus, vt patet Matthæi 26.

RESPONDEO dicendum, quod hæc est conueniens forma consecrationis panis. Dicitur enim, quod hæc consecratio consistit in conuersione substantiæ panis in corpus Christi. Oportet autem formam sacramenti significare id, quod in sacramento efficitur. Vnde & forma consecrationis panis debet significare ipsam conuersionem panis in corpus Christi. In qua tria considerantur, scilicet ipsa conuersio, & terminus à quo, & terminus ad quem. Conuersio autem potest considerari dupliciter. Vno modo, vt in fieri: alio modo, vt in facto esse. Non autem debuit significari conuersio in hac forma, vt in fieri, sed vt in facto esse. Primo quidem, quia hæc conuersio non est successiua (vt supra dictum est) sed instantanea. In huiusmodi autem mutationibus fieri, non est nisi factum esse. Secundo, quia ita se habent formæ sacramentales ad significandum effectum sacramenti, sicut se habent formæ artificiales ad representandum effectum artis. Forma autem artificialis, est similitudo ultimi effectus, in quem fertur intentio artificis: sicut forma artis in mente adificatoris, est forma domus ædificate principaliter; ædificationis autem per consequens. Vnde & in hac forma debet exprimi conuersio, vt in facto esse, ad quod fertur intentio. Et quia ipsa conuersio exprimitur in hac forma, vt in facto esse, necesse est quod extrema conuersionis significentur, vt se habent in facto esse conuersionis. Tunc autem terminus ad quem, habet propriam naturam suam substantiam: sed terminus à quo, non manet secundum suam substantiam,

art. præc.

q. 75. a. 7

tiam, sed solum secundum accidentia, quibus sensui subiacet, & ad sensum determinari pōt. Vnde conuenienter terminus conuersionis à quo, exprimitur per pronomen demonstratiuum relatū ad accidentia sensibilia, quæ manent: terminus autem ad quem exprimitur per nomen significans naturā eius, in quod fit conuersio. Quod quidem est totum corpus Christi, & non sola caro eius, ut dictum est †. Vnde hæc forma est conuenientissima, Hoc est corpus meum.

q. 76. a. 1
ad 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd fieri non est ultimus effectus huius cōsecrationis; sed factū esse, ut dictū est *. Et ideo hoc potius exprimi debet in forma.

in co. ar.

Ad secundum dicendum, quòd sermo Dei operatus est in creatione rerum, qui etiā operatur in hac consecratione: aliter tamen, & aliter. Nam hic operatur effectiue & sacramentaliter, id est, secundum vim significationis. Et ideo oportet in hoc sermone significari ultimum effectum consecrationis per verbum, substantiuum indicatiui modi, & presentis temporis. Sed in creatione rerum operatus est solum effectiue: quæ quidem efficiētia est per imperium suæ sapientie. Et ideo in creatione rerum exprimitur sermo diuinus per verbum imperatiui modi: secundum illud Genes. 1. Fiat lux, & facta est lux.

Ad tertium dicendum, quòd terminus à quo in ipso facto esse conuersionis, non retinet naturam suæ substantie, sicut terminus ad quē. Et ideo nō est simile.

Ad quartum dicendum, quod per hoc pronomen, Meū, quòd includit demonstrationem primæ personæ (quæ est persona loquentis) sufficienter exprimitur persona Christi: ex cuius persona hæc proferuntur, ut dictum est *.

a. prac. et
ar. 1.

Ad quintum dicendum, quòd hæc coniunctio, Enim, apponitur in hac forma secundum consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, à beato Petro Apostolo deriuatam: & hoc propter continuationem ad verba præcedentia. Et ideo non est de forma; sicut nec verba præcedentia formam.

*Vtrum hæc sit conueniens forma consecrationis vini,
Hic est calix sanguinis mei, &c.*

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit conueniens forma consecrationis vini; Hic est calix sanguinis mei, noui & aeterni Testamēti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Sicut enim panis conuertitur in corpus Christi ex vi consecrationis, ita & vinum in sanguinē Christi, sicut ex prædictis patet. Sed in forma consecrationis panis, ponitur in recto corpus Christi, nec aliquid aliud additur. Inconuenienter ergo in hac forma ponitur sanguis Christi in obliquo, & additur calix in recto, cum dicitur, hic est calix sanguinis mei.

466
4. d. 8. q.
2. ar. 2. q.
1. Co. 11.
1. Co. 11.
1. Co. 11.
3. 4. & 5
9. 76. a. 1
& 2.

¶ 2 Præterea, Non sunt maioris efficaciz verba quæ proferuntur in consecratione panis, quàm ea quæ proferuntur in consecratione vini, cum vtraque sint verba Christi. Sed statim dicto, hoc est corpus meum, est perfecta consecratio panis. Ergo statim, cum dictum est, hic est calix sanguinis mei, est perfecta consecratio sanguinis: & ita ea quæ sequuntur, non videntur esse de substantia formæ, præsertim cum pertineant ad proprietates huius sacramenti.

¶ 3 Præterea, Testamentum nouum pertinere videtur ad internam inspirationem: vt patet ex hoc quod Apost. ad Heb. 8. introducit verba quæ habentur Hier. 31. Consummabo super domum Israel Testamentum nouum, dando leges meas in mentem eorum. Sacramentum autem exterius visibiliter agitur. Inconuenienter ergo in forma sacramenti dicitur, noui Testamenti.

¶ 4 Præterea, Nouum dicitur aliquid ex eo quod est prope principium sui esse. Aeternum autem non habet principium sui esse. Ego inconuenienter dicitur, noui & aeterni: quia videtur contradictionem implicare.

¶ 5 Præterea, Occasiones erroris sunt hominibus

Y 3 sub-

subtrahenda, secundum illud Isa. 57. Auferte offensa-
cula de via populi mei. Sed quidam errauerunt, assti-
mantes mystice solum esse corpus & sanguinem
Christi in hoc sacramento. Ergo in hac forma incon-
uenienter ponitur mysterium fidei.

q. 73. a. 2
ad 3.

¶ 6 Præterea, Supra dictum est *, quòd sicut ba-
ptismus est sacramentum fidei, ita Eucharistia est sa-
cramentum charitatis. Ergo in hac forma magis de-
bet poni charitas, quàm fides.

¶ 7 Præterea, Totum hoc sacramentum & quan-
tum ad corpus & quantum ad sanguinem, est memo-
riale. Dominicæ passionis, secundum illud primæ Co-
rinth. 11. Quotiescumque manducabitis panem hunc,
& calicem biberis, mortem Domini annuntiabitis.
Non ergo magis debuit in forma consecrationis san-
guinis, fieri mentio de passione Christi & eius fru-
ctu, quàm in forma consecrationis corporis: præser-
tim cum Luc. 22. Dominus dixerit, Hoc est corpus
meum quod pro vobis tradetur.

q. 48. c.
49. a. 2.

¶ 8 Præterea, Passio Christi (vt supra habitum
est †) ad sufficientiam profuit omnibus: quantum ve-
ro ad efficientiam, profuit multis. Debit ergo dici,
Qui effunderetur pro omnibus aut pro multis, sine hoc
quod adderetur, pro vobis.

¶ 9 Præterea, Verba quibus hoc sacramentum
conficitur, efficaciam habent ex institutione Christi.
Sed nullus Euangelista recitat Christum hæc omnia
verba dixisse. Ergo hæc non est conueniens forma
consecrationis vini.

De celeb.
miss. c. in
Matth.

SED contra est, quòd Ecclesia ab Apostolis in-
strueta *, utitur hac forma in consecratione vini.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hanc formam
est duplex opinio. Quidam enim dixerunt, quòd de
substantia formæ huius est hoc solum quod dicitur,
Hic est calix sanguinis mei; non autem ea quæ se-
quuntur. Sed hoc videtur inconueniens: quia ea
quæ sequuntur, sunt quædam determinationes præ-
dicati, id est sanguinis Christi. Vnde pertinent ad in-
tegrum

tegritatem eiusdē * locutionis. Et propter hoc sunt
 alij qui melius dicunt. q̄ omnia sequentia sunt de
 substantia formæ usque ad hoc, quod postea sequitur,
 Hoc quotiescūque feceritis: quod pertinet ad usum.
 huius sacramenti: unde non est de substantia formæ. Et
 inde est q̄ sacerdos eodem ritu & modo, scilicet te-
 nendo calicem in manibus, omnia hæc verba profert.
 Luc. etiam 22, interponuntur verba sequentia verbis
 præmissis cum dicitur. Hic calix nouum Testamentū
 est in meo sanguine. Dicendum est ergo, q̄ omnia
 prædicta ¶ verba sunt de substantia formæ. Sed per
 prima verba, cum dicitur, hic est calix sanguinis mei,
 significatur ipsa conuersio vini in sanguinem, eo mo-
 do quo dictum est ¶ in forma consecrationis panis.
 Per verba autem sequentia designatur virtus sangui-
 nis effusi in passione, quæ operatur in hoc sacramen-
 to. Quæ quidem ad tria ordinatur. Primo quidem &
 principaliter ad adipiscendam æternam hæreditatē:
 secundum illud Heb. 10. Habemus fiduciam in introi-
 tu Sanctorū in sanguine Christi. Et ad hoc designan-
 dum dicitur, noui & æterni Testamenti. Secundo, ad
 iustitiam gratiæ, quæ est per fidem, secundum illud
 Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidē
 in sanguine ipsius, vt sit ipse iustus & iustificans eū,
 qui ex fide est Iesu Christi: & quantum ad hoc subdi-
 tur, mysterium fidei. Tertio autem ad remouendum
 impedimenta vtriusque prædictorum, scilicet pecca-
 ta: secundum illud Hebr. 9. Sanguis Christi emun-
 dabit conscientiam nostram ab operibus mortuis,
 id est, à peccatis. Et quantum ad hoc subditur, Qui
 pro vobis & pro multis effundetur in remissionem
 peccatorum.

* al non
 habetur
 ly eiusdē

posita in
 arg. 1.

art præc.

¶ in
 ¶ in
 ¶ in

Ad primum ergo dicendum, quod cum dicitur,
 hic est calix sanguinis mei, est locutio figuratiua.
 Et potest dupliciter intelligi. Vno modo secundum
 metonymiam, qua ponitur continens pro conten-
 to: vt sit sensus, Hic est sanguis meus contentus
 in calice, de quo fit hic mentio: quia sanguis Chri-

fit in hoc sacramento consecratur, in quantum est potus fidelium; quod non importatur in ratione sanguinis: & ideo oportuit hoc designari per vas huic vsui accommodatum. Alio modo potest intelligi secundum metaphoram: prout per calicem similitudinariè intelligitur passio Christi, quæ ad similitudinem calicis inebriat (secundum illud Thren. 3. Repleuit me amaritudinibus: inebriauit me absynthio. Vnde & ipse Dominus passionem suam, calicem nominat, Matth. 26. dicens, Transeat à me calix iste.) Vt sit sensus, hic est calix passionis meæ, de qua fit mentio in sanguine seorsum à corpore consecrato: quia separatio sanguinis à corpore fuit per passionem.

*in co. ar.
q. 76.
a. 1. ad 1*

Ad secundum dicendum, quod quia (vt dictum est †) sanguis seorsum consecratus, expressè passionem Christi representat: ideo potius in consecratione sanguinis fit mentio de effectu passionis, quam in consecratione corporis, quod est passionis subiectum. Quod etiam designatur in hoc quod Dominus dicit, Quod pro vobis tradetur: quasi diceret, Quod pro vobis passioni subijcietur.

Ad tertium dicendum, quod Testamentum est dispositio hereditatis. Hereditatem autem cœlestem disposuit Deus hominibus dandam per virtutem sanguinis Iesu Christi: quia vt dicitur Heb. 9. Vbi est Testamentum, mors necesse est intercedat testatoris. Sanguis autem Christi dupliciter est hominibus exhibitus. Primo quidem in figura: quod pertinet ad verus Testamentum. Et ideo Apostolus ibidem concludit, Vnde nec primum Testamentum sine sanguine dedicatum est. Quod patet ex hoc, quod dicitur, Exod. 24. Lecto omni mandato legis à Mose, omnem populum asperfit, dicens, Hic est sanguis Testamenti, quod mandauit ad vos Deus. Secundo autem est exhibitus in rei veritate: quod pertinet ad nouum Testamentum Et hoc est quod Apostolus ibidem præmittit dicens, Ideo noui Testamenti mediator

diator est Christus, ut morte intercedente, repromissionem accipiant qui vocati sunt æternæ hæreditatis. Dicitur ergo hic sanguis novi testamenti, quia iam non in figura, sed in veritate exhibetur; unde subditur, Qui pro vobis effundetur. Interna autem inspiratio ex huius sanguinis virtute procedit, secundum quod passione Christi iustificamur.

Ad quartum dicendum, quòd hoc testamentum est nouum ratione exhibitionis. Dicitur autem æternum tam ratione æternæ Dei præordinationis, quam etiam ratione æternæ hæreditatis, quæ per hoc testamentum disponitur. Ipsa etiam persona Christi, cuius sanguine testamentum disponitur, est æterna.

Ad quintum dicendum, quòd mysterium hic ponitur, non quidem ad excludendam rei veritatem; sed ad ostendendam occultationem: quia & ipse sanguis Christi occulto modo est in hoc sacramento, & ipsa passio Christi occultè fuit figurata in veteri testamento.

Ad sextum dicendum, quòd dicitur mysterium fidei, quasi fidei obiectum: quia quòd sanguis Christi secundum veritatem sit in hoc sacramento, sola fide tenetur: ipsa etiam Christi passio per fidem iustificat. Baptismus autem dicitur sacramentum fidei, quia est quædam fidei protestatio. Hoc autem est sacramentum charitatis, quasi figuratiuum & effectiuum.

Ad septimum dicendum, (quòd f. sicut dictum est) sanguis seorsum consecratus à corpore, expressius representat passionem Christi. Et ideo potius in consecratione sanguinis fit mentio de passione Christi & fructu ipsius, quàm in consecratione corporis.

Ad octauum dicendum, quòd sanguis passionis Christi, non solum habet efficaciam in iudæis electis, quibus exhibitus est sanguis veteris testamenti; sed etiã in Gentilibus, nec solum in sacerdotibus, qui hoc cõficiunt sacramentum, vel alijs qui sumunt; sed etiam in illis pro quibus offertur. Et ideo signanter dicit, pro vobis

*in sol. ad
1. & locis
ibi cita-
tis.*

vobis Iudæis, & pro multis, scilicet Gētilibus, vel pro vobis māducantibus, & pro multis pro quibus offertur.

Ad nonum dicendum, quod Euangelistæ non intendebant tradere formas sacramentorum, quas in primitiua Ecclesia oportebat esse occultas: vt dicit Dion.* in fine eccles. hier. Sed intenderunt historiam de Christo texere. Et tamen hæc omnia fere, & verba ex diuersis Scripturæ locis accipi possunt. Nam quod dicitur, hic est calix, habetur Luc. 22. & primæ Cor. 11. Matth. autem 26. dicitur, Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Quod autem additur, æterni; & iterum, Mysterium fidei: ex traditione Domini habetur, quæ ad Ecclesiam per Apostolos peruenit secundum illud 1. Cor. 11. Ego accepi à Domino quod & tradidi vobis.

ARTIC. I V.

Vtrum prædictis verbis formarum insit aliqua vis creata, effectiua consecrationis?

467
infr. a. 5.
cor. et 4.
di. 1 q. 1.
a. 4. q. 2.
a. 3. et d.
10. in ex-
posit. lit. ad
6. et 7.
a. 2. et 3.
orth. fid.
c. 14. cir-
ca med.
1. p. q. 110
art. 4.
posita in
a. 2. & 3.
in arg. 1.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod prædictis verbis & formarum non insit aliqua vis creata, effectiua consecrationis. Dicit enim Damasc.* in 4. lib. Sola virtute Spiritus sancti fit conuersio panis in corpus Christi. Sed virtus Spiritus sancti est virtus increata. Ergo nulla virtute creata horum verborum conficitur hoc sacramentum.

¶ 2 Præterea, Opera miraculosa non fiunt aliqua virtute creata; sed sola virtute diuina, vt in prima parte habitum est ¶. Sed conuersio panis & vini in corpus & sanguinem Christi, est opus non minus miraculosum, quam creatio rerum, vel etiam formatio corporis Christi in vtero virginali: quæ quidem nulla virtute creata fieri potuerunt. Ergo neque hoc sacramentum consecratur aliqua virtute creata dictorum verborum.

¶ 3 Præterea, Prædicta verba* non sunt simplicia, sed ex multis composita: nec simul, sed successiue proferuntur. Conuersio autem prædicta (vt supra dictum

dictum est) fit in instanti; unde oportet, quod fiat per simplicem virtutem. Non ergo fit per virtutem horum verborum.

SED contra est, quod Ambr, * dicit in libro de Sacram. Si tanta est vis in sermone Domini Iesu, ut inciperent esse quæ non erant: quanto magis operatorius est, ut sint quæ erant, & in aliud commutentur? Et sic quod erat panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem: quia sermo Christi creaturam mutat.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt nullam virtutem creatam esse nec in prædictis verbis sed ad transubstantiationem faciendam, nec etiam in alijs sacramentorum formis, vel etiam in ipsis sacramentis ad inducendos sacramentorum effectus. Quod (sicut supra habitum est) ex dictis sanctorum repugnat, & derogat dignitati sacramentorum nouæ legis. Unde cum hoc sacramentum sit præ ceteris dignius (sicut supra dictum est*) consequens est quod in verbis formalibus huius sacramenti, sit quædam virtus creata ad conuersionem huius sacramenti faciendam: instrumentalis tamen, sicut & in alijs sacramentis, sicut supra dictum est*. Cum enim hæc verba ex persona Christi proferantur, ex eius mandato consequuntur virtutem instrumentalem à Christo: sicut & cætera eius facta vel dicta habent instrumentaliter salutiferam virtutem, ut supra dictum est*.

Ad primum ergo dicendum, quod cum dicitur sola virtute Spiritus sancti panem in corpus Christi conuerti non excluditur virtus instrumentalis, quæ est in forma huius sacramenti: sicut cum dicitur, Solus faber facit cultellum, non excluditur virtus martelli.

Ad secundum dicendum, quod opera miraculosa, nulla creatura potest facere quasi agens principale: potest tamé ea facere instrumentaliter: sicut ipse tactus manus Christi sanauit leprosum. Et per hunc modum verba Christi conuertunt panem in corpus Christi.

Quod

q. 75. a. 7.

li. 4. c. 4.
ante me.
to. 4.

a. 2. et 3.
positis in
arg. 1.
q. 62. a. 1.
2. 3. et 4.

q. 65. a. 3.

q. 62. a. 1.
et 4.

q. 62. a. 4.

Quod quidem fieri non potuit in conceptione corporis Christi, qua corpus Christi formabatur, ut aliquid à corpore Christi procedens haberet instrumentalem virtutem ad ipsius corporis formationem. In creatione etiam non fuit aliquod extremum, in quod instrumentalis actio creaturæ posset terminari. Unde nos est simile.

*posita in
ar. 2. et 3
in arg. 1.

Ad tertium dicendum, quòd prædicta verba* quibus fit consecratio, sacramentaliter operantur. Unde vis conuersiva, quæ est in formis horum sacramentorum, consequitur significationem, quæ in prolatione ultimæ dictionis terminatur. Et idè in ultimo instanti prolationis verborum prædicta verba consequuntur hanc virtutem; in ordine tamen ad præcedentia. Et hæc virtus est simplex ratione simplicis significati: licet in ipsis verbis exterius prolatis, fit quadam compositio.

ARTIC. V.

Verum prædicta locutiones sint vera?

468
4. d. 8. q.
2. art. 1.
quæst. 4.
art. 2.

Ad quinquum sic proceditur. Videtur, quòd prædictæ locutiones non sint veræ. Cum enim dicitur, hoc est corpus meum, hoc est demonstratiuum substantiæ. Sed secundum prædicta*, quando profertur hoc pronomen, hoc, adhuc est ibi substantia panis: quia transubstantiatio fit in ultimo instanti prolationis verborum. Sed hæc est falsa, panis est corpus Christi. Ergo hæc est falsa, hoc est corpus meum.

¶ 2. Præterea, Hoc pronomen, hoc, facit demonstrationem ad sensum. Sed species sensibiles, quæ sūt in hoc sacramento, neque sūt ipsum corpus Christi, neque accidentia corporis Christi. Ergo hæc locutio non potest esse vera, hoc est corpus meum.

art. præc.

¶ 3. Præterea, Hæc verba (sicut dictum* est) sua significatione efficiunt cōuersionem panis in corpus Christi. Sed causa effectiua præintelligitur effectui. Ergo significatio horum verborum præintelligitur cōuersioni panis in corpus Christi. Sed ante cōuersionem hæc est falsa, hoc est corpus meum. Ergo simpliciter

citer est iudicandum, quòd sit falsa. Et eadem ratio est de hac locutione, hic est calix sanguinis mei, &c.

SED contra est, quod hæc verba proferuntur ex persona Christi, qui de se dicit Ioann. decimo-quarto, Ego sum veritas.

RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quòd in hac locutione, hoc est corpus meum, hæc dictio, hoc, importat demonstrationem vt conceptam, & non vt exercitam; quia tota ista locutio sumitur materialiter, cum recitatiue proferatur. Recitat enim sacerdos Christum dixisse, hoc est corpus meum. Sed hoc stare non potest: quia secundum hoc, verba hæc non applicarentur ad materiam corporalem presentem; & ita non perficeretur sacramentum. Dicit enim Aug. *super Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Et præterea ex hoc totaliter non evitatur difficultas huius quæstionis: quia eadẽ rationes manent circa primam prolationem, qua Christus hæc verba protulit. Quare manifestum est, quòd non materialiter, sed significatiue sumebantur. Et idẽ dicendum est, quòd etiam quando proferuntur a sacerdote, significatiue, & non tantum materialiter sumuntur. Nec obstat, quod sacerdos ea recitatiue proferat, quasi à Christo dicta: quia propter infinitam virtutem Christi, sicut ex contactu carnis suæ vis regeneratiua pervenit non solũ ad illas aquas, quæ Christũ tergerunt, sed ad omnes ubique terrarũ, per omnia futura secula: ita etiam ex prolatione ipsius Christi, hæc verba virtutem consecratiuam sunt consecuta à quocũque sacerdote dicantur, ac si Christus ea præsentialiter proferret. Et idẽ alii dixerunt quòd hæc dictio hoc, in hac locutione facit demonstrationem, non ad sensum, sed ad intellectũ: vt sit sensus, hoc est corpus meum, idest significatum per hoc, est corpus meum. Sed nec hoc stare potest: quia cum in sacramento hoc efficiatur quod significatur, nõ fieret per hanc formã, vt corpus Christi sit in hoc sacramento, secun-

*tract. 80.
in 10. a
med. to 9*

975. a. 1.

secundum veritatem, sed solum sicut in signo, quod est hæreticum, ut supra dictum * est. Et ideo alij dixerunt, quod hæc dictio, hoc, facit demonstrationem ad sensum: sed intelligitur hæc demonstratio, nõ pro illo instanti locutionis, quo profertur hæc dictio; sed pro ultimo instanti locutionis: sicut cum aliquis dicit, nunc taceo; hoc adverbium, nunc, facit demonstrationem pro instanti immediate sequenti locutionem. Est enim sensus, statim his verbis dictis, taceo. Sed nec hoc stare potest: quia secundum hoc, huius locutionis esset sensus, corpus meum est corpus meum. Quod prædicta locutio non facit: quia hoc fuit etiã ante prolationem verborum: unde nec hoc prædicta locutio significat. Et ideo aliter dicendum est, quod sicut prædictum est*, hæc locutio habet virtutem factiuam conuersionis panis in corpus Christi. Et ideo comparatur ad alias locutiones, quæ habent solum vim significatiuam, & non factiuam, sicut comparatur conceptioni intellectus practici, quæ est factiua rei, conceptioni intellectus nostri speculatiui, quæ est accepta à rebus: nã voces sunt signa intellectuum, secundum Philosophum*. Et ideo sicut conceptio intellectus practici non præsupponit rem conceptam, sed facit eam: ita veritas huius locutionis non præsupponit rem significatam, sed facit eam: sic enim se habet verbum Dei ad res factas per verbum. Hæc autem conuersio non fit successiue, sed in instanti: sicut dictum est*. Et ideo oportet quidem intelligere prædictam locutionem secundum vltimum instans prolationis verborum: non tamen ita quod præsupponatur ex parte subiecti id quod est terminus conuersionis, scilicet quod corpus Christi, sit corpus Christi; neque etiã illud quod fuit ante conuersionem, scilicet panis: sed id quod communiter se habet quantum ad vtrumque, scilicet contentum in generali sub istis speciebus. Nõ enim faciunt hæc verba, quod corpus Christi sit corpus Christi; neque quod panis sit corpus Christi: sed quod contentum sub his speciebus, quod prius erat panis, sit corpus Christi. Et

*in isto ar
si e. in ar
gu. 3. &
art. præc.
qd. 3.*

*di. 1. peri.
in princ.
lib. 10. 1.*

*ar. 2. hu-
ius quæst.
q. 75.
art. 7.*

sti. Et ideo signanter nõ dicit Dominus, hic panis est corpus meum, quod esset secundum intellectũ secundæ opinionis; neque, hoc corpus meum est corpus meum, quod esset secundum intellectum tertie opinionis: sed in generali, hoc est corpus meum, nullo nomine apposito à parte subiecti: sed solo pronomine, quod significat substantiam in communi, sine qualitate, idest, forma determinata.

Ad primũ ergo dicendum, quòd hæc dictio, hoc, demonstrat substantiam: sed absque determinatione propriæ naturæ, sicut dictum est *.

Ad secundum dicendum, quòd hoc pronomen, hoc, non demonstrat ipsa accidentia, sed substantiã sub accidentibus contentam, quæ primo fuit panis; & postea est corpus Christi. Quod licet non informetur his accidentibus, tamen sub eis continetur.

Ad tertium dicendum, quòd significatio huius locutionis præintelligitur rei significatæ ordine naturæ, sicut causa naturaliter est prior effectu. Non tamen ordine temporis: quia hæc causa simul habet secum suum effectum. Et hoc sufficit ad veritatem locutionis.

ARTIC. VI.

Vtrum forma consecrationis panis, consequatur suum effectum, antequam perficiatur forma consecrationis vini?

AD sextum sic proceditur. Videtur, quòd forma consecrationis panis non consequatur suum effectum, quousque perficiatur forma consecrationis vini. Sicut enim per consecrationem panis incipit esse corpus Christi sub hoc sacramento; ita per consecrationem vini incipit esse sanguis. Si ergo verba consecrationis panis haberent suum effectum ante consecrationem vini, sequeretur quòd in hoc sacramento inciperet esse corpus Christi * sine sanguine: quod est inconueniens.

¶ 2 Præterea, Vnum sacramentum, vnum habet cõplementũ: vnde licet in baptismo sint tres immersiones,

in corpore art.

469

4 d. 8. q.

1. ar. 4. q.

2. et d. 11

q. 2. ar. 1.

q. 1. ad 4.

et 1. Cor.

11. le. 6.

col. 1.

al. exan-

gue.

9.73.a.2
fiones, non tamen prima immersio consequitur suum effectum, quousque tertia fuerit terminata. Sed totum hoc sacramentum est unum, ut supra dictum est*. Ergo verba, quibus consecratur panis, non consequuntur suum effectum, sine verbis sacramentalibus, quibus consecratur vinum.

ar. 4. huius ques. ad 3.
¶ 3 Præterea, ipsa forma consecrationis panis, sunt plura verba, quorum prima non consequuntur effectum, nisi prolato ultimo: sicut dictum est*. Ergo pari ratione nec verba, quibus consecratur corpus Christi, habent effectum, nisi prolatis verbis, quibus sanguis Christi consecratur.

SED contra est, quod statim dictis verbis consecrationis panis, hostia consecrata proponitur populo adoranda. Quod non fieret, si non esset ibi corpus Christi: quia sic ad idololatriam pertineret. Ergo verba consecrationis panis suum effectum consequuntur, antequam proferantur verba consecrationis vini.

a. 2. et 5. huius q. 4.
RESPONDEO dicendum, quod quidam antiqui doctores dixerunt quod hæc duæ formæ, scilicet consecrationis panis & vini, se inuicem expectant in agendo: ita scilicet quod prima non perficit suum effectum, antequam proferatur secunda. Sed hoc stare non potest: quia, sicut dictum est*, ad veritatem huius locutionis, hoc est corpus meum, requiritur propter verbum præsentis temporis, quod res significata simul tempore sit cum ipsa significatione locutionis: alioquin si in futurum expectaretur res significata, apponeretur verbum futuri temporis; non autem verbum præsentis; ita scilicet, quod non diceretur, hoc est corpus meum; sed, hoc erit corpus meum. Significatio autem huius locutionis completur statim completa locutione horum verborum: & ideo oportet rem significatam statim adesse. Quæ quidem est effectus huius sacramenti: alioquin locutio non esset vera. Est etiam hæc positio contra ritum Ecclesiæ, quæ statim post prolationem verborum corpus Christi adoratur.

Vnde

Vnde dicendū est, quòd prima forma nō expectat secundam in agendo, sed statim habent suum effectum.

Ad primum ergo dicendum, quòd ex hac ratione videntur fuisse decepti illi, qui prædictam* positionem posuerunt. Vnde intelligendum est, quòd facta consecratione panis, est quidem corpus Christi ibi ex vi sacramenti, & sanguis ex reali concomitantia: sed postmodum per consecrationem vini, fit ibi è conuerso sanguis Christi ex vi sacramenti; corpus autem ex reali concomitantia. Ita quòd totus Christus est sub vtraque specie, sicut supra dictum est*.

*posita in
ini. cor-
poris.*

*q. 76. a. 2.
q. 2.
q. 73. a. 1.*

Ad secundum dicendum, quòd hoc sacramentum est vnū perfectione (vt supra dictū est*) in quantum scilicet constituitur ex duobus, scilicet cibo & potu, quorum vtrumque per se habet suam suam perfectionē. Sed tres immersiones baptismi ordinantur ad vnū simplicem effectum. Et ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quòd diuersa verba, quæ sunt in forma consecrationis panis, constituunt veritatem vnus locutionis: non autem verba diuersarum formarum. Et ideo non est simile.

QVÆST. LXXIX.

De effectibus sacramenti Eucharistia, in octo articulos diuisa.

DEinde considerandum est de effectibus huius sacramenti.

- ¶ Et circa hoc quærentur octo.
- ¶ Primo, vtrum hoc sacramentum conferat gratiā?
- ¶ Secundo, vtrum effectus huius sacramenti sit adeptio gloriæ?
- ¶ Tertio, vtrum effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis?
- ¶ Quarto, vtrum per hoc sacramentum remittatur peccatum veniale?
- ¶ Quinto, vtrum per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur?
- ¶ Sexto, vtrum hoc sacramentum homines præseruet a peccatis futuris?